

Ein syrgilig søga um eitt virki

Farvæl til taravirkið

Tømdi dampketil — tappaði rør og radiatorar av — snaraði lykilin um og gav Landsstýrinum ein, Menningargrunninum ein og Ídnaðargrunninum ein

— Eg trúði alla tíðina uppá taravirkið. Helt, at tað kundi fáa stóran týðning fyrri samfelagið. Vit arbeiddu eisini dag sum nátt — gingu upp í arbeiði við liv og sál — eingin undantikin. Hetta var eitt sunt og gott projekt.

Nakað soleiðis sigur Johan Niclasen, sum nú í umleið átta mánaðir einsamallur hevur arbeitt á Alginatvirkinum á Strondum. Hann hevur hesa tíðina verið løntur av Menningargrunninum til at ansa eftir maskinum, húsinum og tarabátinum — meðan tað kanska enn hevur verið ein evarska litil vón hjá nøkrum av teimum áhugaðu í taravirkinum, at virkið fór í gongd aftur.

Stongdi í fjør

Taravirkið steðgaði framleiðsluna í fjørsummar og segði arbeiðsfólkið upp vegna tørvandi meirfígging til rakstur og nýløgur.

Johan Niclasen hevur nú helst sett fót sín á taravirkinum fyrri seinastu ferð. Hetta ynskti hann ongantíð skuldi henda, tí hann hevur alla tíðina trúð uppá hetta projekt.

Um nýggjársleitið riggaði hann av. Tømdi tann stóra dampketilin og tappaði rør og radiatorar av. Síðani varð lykilin snaraður um. Triggir lyklar eru til virkið á Halki. Teir hevur Johan Niclasen saman við eini frágreiðing latið Landsstýrinum, Menningargrunninum og Ídnaðargrunninum.

Mangt bendir á, at søgan um fyrsta føroyska alginatvirkið er liðugt skrivað. Eins og hini 13 starvsfólkini á virkinum er Johan Niclasen nú farin í aðra vinnu.

Flutti úr Danmark á Strendur

Men hvør er so hesin Johan Niclasen?

Hann er ein av teimum, sum hevur verið við í taraprojektinum frá byrjan. Sjálvur hevur hann búið og arbeitt í Danmark í 17 ár — siglt við DSB — men tá hann frætti um ætlanina at byggja eitt taravirki í Føroyum — freistaði hetta áhuga hansara, og hann kom inn í myndina.

Í fyrstani arbeiddi hann bert í sini fritíð við taraprojektinum, men frá 1. apríl 1979 varð álvara gjørt av — bæði tarættanini og av fyribils framtíðini hjá Johan Niclasen. Hann fekk farloyvi frá DSB og flutti til Føroya við familjuni. Húsin í Danmark vórðu seld, og tey búsettu seg á Strondum fyrri at halga seg taravirkið saman við fleiri øðrum.

Ein syrgilig søga

Søgan um taravirkið á Strondum er ein spennandi — men syrgilig søga — tianverri syrgilig. Her høvdu virkisfýsni menn tikið seg um reiggj fyrri at fáa í gongd eina heilt nýggja vinnugrein í Føroyum — eina vinnu, sum vit áttu rávørna — taran — til.

Tað hava verið byrjunartrupulleikar, men hetta er einki ókent fyribrigdi hjá nýggjum vinnum, sum skulu koma fyrri seg.

Sosialurin hevur fylgt hesum projektinum frá tí, at ætlanin var at byggja í Leirvik, og til henda ætlan varð broytt til Strendur, og nú til virkið er stongt. Vit hava tosað við stjóran í felagnum, Torkild Lindberg og við Paula Ellefsen, lógmann, um, hví tað ikki gekk hjá taravirkinum. Vit hava hoyrt ymsar áskoðanir og úttalir. Tað hevur tó verið okkara fatan, at alt er ikki komið í ljósmála í hesum sambandi. Tí hava vit tosað við Johan Niclasen, sum umframt at hava arbeitt á virkinum, eisini er partaeigari og eykamaður í nevndini.

Ein djørv roynd — eitt stásiligt virki — eitt stórt arbeiðsplað — hetta er nú søgan um taravirkið, sum bert var liv lagað í gott og væl tvey ár

Byrjunartrupulleikar

Vit bóðu fyrst Johan Niclasen greiða frá, hvørjar trupulleikar teir hava havt at dragast við, síðani teir fóru í gongd við projekt.

Hann sigur soleiðis frá: — Fyrst var tað staðið at leggja virkið. Her gekk ein tíð, áðrenn vit fingur loyvi at leggja eitt slíkt virki. Hetta seinkaði ætlanina nakað.

Kanska hava vit verið í so bjartskygdur og projekterað ov lágt. Vit møttu eisini trupulleikum við at fáa fígging. Vit roknaðu við, at tað var í lagi við 10% í eginpening, men Egnudvirlingsgrunnurin kravdi 15%.

Síðani var tað sjálv byggingin av virkinum. Vit møttu stóra vælvild frá Sjóvar kommunu, sum

rætta vegin. Hetta haldi eg fáir høvdu gjørt teimum eftir.

Úrtøkan av alginati ov litil

Johan Niclasen nevnr síðani úrtøkuna av alginati. Her varð gjørt eitt kann-ingararbeiði.

Jydsk Teknologisk Institut kannaði føroyskan tara og kom til, at alginatinnihaldið var 4%. Tá taravirkið fór í gongd, og tarin varð koyrdur igjøgnum maskinurnar, var alginatúrtøkan bert umleið 2%.

— Hvussu ber til, at hetta kundi henda?

— Tað er ilt at siga við vissu. Kanska hava teir, sum skorið hava tara, tikið ov nógv av bláðara, og ov fáar tonglar, soleiðis at bílætið hevur verið eitt annað, enn tað var í veruleikanum. Tað visti seg nevniliga seinni, at tonglarnir vóru upp til 8 ára gamlir og innihaldið av alginati var lítið og einki í teimum.

— Tað hevur verið nevnt, at vit áttu at hava sligið gamla taran fyrri at fáa nýggjan tara við størri alginatinnihaldi, tá virkið fór í gongd. Var hetta eitt mistak?

— Tað er ilt at siga. Vit gera ell mistøk og ikki er altíð lætt at hava yvirliit yvir alt, tá ein fer undir eina heilt nýggja vinnu. Men tað høvði helst verið rætt at rudda fleiri øki fyrri gamlan tara, nakað fyrr enn gjørt varð.

— Og síðani var tað sjálvur tarabáturin. Eisini her vóru trupulleikar. Báturin varð latin virkinum triggjar mánaðir seinni enn ætlað.

Væl fyreirkað

— Men var projektid tá nógv væl fyreirkað?

— Tað haldi eg so avgjørt. Eg trúvi neyvan, at nógv føroysk projekt hava verið so væl kannað og fyreirkað sum just taraprojekt.

— Var ikki eisini talan um at steðga virkinum or-

sakað av vanda fyrri dálking?

— Her vóru eisini ávisir trupulleikar, men eg haldi, at vit megnaðu at fáa hesi viðurskipti í rætt lag. Sjálvur haldi eg, at vit eiga at hava eyguni eftir dálking, og tað høvdu vit so sanniliga eisini á taravirkinum og lögdu framleiðsluna soleiðis til rættis, at eingin dálking varð.

— Fær hava vit tosað um byrjunartrupulleikar. Heldur tú, at virkið hevði kunna koyrt væl í framtíðini, tá sloppið varð undan hesum trupulleikum?

— Ja, avgjört. Eg havi alla tíðina trúð uppá hetta projektid, og eg haldi framvegis, at tað var tað rætta vit gjørdur.

Nú var framleiðslan komin í gongd. Menn høvdu lært seg hetta heldur nýggja handverkið og høvdu stóran áhuga fyrri tí. Maskinurnar riggaðu, okkurt skuldi keypast aftrat fyrri at fáa tað at rigga enn betur. Tann fyrsta alginatvørn varð seld til keyparar, og hesir vóru væl nøgdur við vørna. Hetta haldi eg var ein so tyðandi sannroynd, at fáur átti at ivast í, at her var veruliga skapt grundarlag undir eini nýggjari vinnu í Føroyum.

Góða ráðgeving

— Hevur tekniska ráðgevingin verið nógv góð og var tað ikki eitt sindur av einum ævintýri at fara undir alginatframleiðslu, tá vit vita, at tað bert eru fáar slíkar fyrirtekur aðrastaðni, og at tær halda alt loyniligt?

— Rætt er, at tað kann vera trupult at fáa upplýsingar frá øðrum. Men hetta eigur ikki at steðga okkum í at brúka okkara egna rávørur og hugflog. Vit høvdu góða tekniska ráðgeving eitt nú á Danmarks Tekniske Højskole.

— Men tá so talan bert var um byrjunartrupulleikar og til høvdu eina vøru, sum keyparin varð nøgdur við, hvi gav

nevndin so kortini skarvin yvir?

Johan Niclasen: — Hetta er ein áhugaverdur spurningur. Lat meg fyrst siga, at eg havi ikki áhuga fyrri at kjakast um ávisar persónar ella myndugleikar, um hvør nú fær mest ella minst í studningi frá tí almenna. Gongdin hevur í stuttum verið henda:

— Tá nevndin og partaeigarar funnu fram til, at virkið fór at hava eitt stórt hall í fleiri ár og at fleiri nýløgur máttu gerast, varð kallað til kreppufund.

Úrslitið av hesum fundi varð, at vit fyrst søktu Egnudvirlingsgrunnin um meirfígging. Svárið frá teimum var nei. Síðani fór stjórin á virkinum saman við øðrum út í landsstýrið at greiða frá støðuni. Aftaná henda fund varð líkt til, at einki annað var at gera enn at steingja virkið.

Viðari sigur Johan Niclasen: — Okkara uppfatan tvs. hjá nøkrum av partaeigarunum og nevndarlimunum varð, at tað var ikki rætt at leggja árar inn so bráðliga. Vit fóru so nakrir til lógmann fyrri at gera enn eina roynd. Løgmaður upplýsti tá, at hann ikki skattaborgaranna vegna kundi lata taravirkinum 4 ella 5 mill. kr. í hjálpin beinanvegin. Ístaðin bað lógmaður nevndina á taravirkinum koma við einum konkretum uppskoti um, hvussu nógvur peningur varð neyðugur fyrri at halda áfram í fyribils eitt hált ár fram.

Johan Niclasen sigur viðari, at teir nú gjørdur eitt uppskott, sum miðjaði imóti, at landsstýrið lat 500.000 kr. í tilskoti beinanvegin og so 100.000 kr. um mánaðin í eitt hált ár.

Hetta uppskotið varð lagt fyrri restina av nevndini, har ein meirluti tó feldi uppskotið. Landsstýrið segði seg tá einki kunna gera. Løgmaður helt tað ikki vera rætt, at landsstýrið blandaði seg upp í eina avgerð, sum ein meirluti av nevndini hevði tikið. Úrslitið av hesum varð, at virkið mátti steingja.

— Tá nú landsstýrið ikki vildi ganga við til at lata fleiri mill. kr. til virkið beinanvegin, men heldur vildi lata eitt sindur sum eina fyribilsloysn at byrja við, átti nevndin tá ikki at tikið undir við hesum, soleiðis, at virkið kundi halda fram?

— Min áskoðan var og er enn tann, at vit áttu at tikið av tí, sum landsstýrið vildi ganga við til. Trýr ein uppá eitt projekt sum hetta, so má ein taka tað ein fær. At tosa um hvat aðrir fáa hevur so einki við hetta aktuella málið at gera.